

**Grbo, A. (2018), „Role of the Council of Europe in the Creation of Media Standards”,
Media dialogues / Medijski dijalozi, Vol. 11, No. 1, pp. 75-95.**

dr **AMILA GRBO**, vanredna profesorica
Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Sarajevu
Bosna i Hercegovina

ROLE OF THE COUNCIL OF EUROPE IN THE CREATION OF MEDIA STANDARDS

Abstract: *Along with strategies for building media policies and strategies for democratic development in underdeveloped regions or developing countries, the most developed countries are also improving their standards by assuming the obligation of disseminating and adhering to these standards both at the level of national legislation and at the level of self-regulation. In fact, statutory (legal) and ethical standards are so close to one another today that it is sometimes very difficult to know what they belong to. Sometimes this can only be determined by the organization or institution creating and adopting a specific document. It should be emphasized that the model of liberal-democratic development is a starting point in the creation of media policies and standards whose task is to ensure peace, democratization and respect for human rights and freedoms. In that sense, the lessons that the world has acquired after Fascism and Stalinism, and after numerous conflicts with war crimes and crimes against humanity (in particular from the practice of totalitarian systems and regimes), are now already classic documents such as the Universal Declaration of the United Nations and the European Convention. Human rights and freedoms guaranteed to them are not fully and equally*

respected either in the developed world or in the underdeveloped world. However, institutions and organizations of international character and influence have been established, which permanently monitor the state of their implementation and compliance, order or suggest changes in the sphere of regulation for the purpose of their application and guarantee.

Key words: *Media, Standard, Media Policy, Law, International Documents, Council of Europe.*

ULOGA VIJEĆA EVROPE U KREIRANJU MEDIJSKIH STANDARDA

Apstrakt: *Uporedo sa strategijama za izgradnju medijskih politika, te strategija za demokratski razvoj u nerazvijenim regijama ili zemljama u razvoju, naj-razvijenije zemlje unapređuju svoje standarde preuzima-jući obavezu širenja i uvažavanja tih standarda kako na razini nacionalnog zakonodavstva tako i na razini samoregulacije. U stvari, za-konski (pravni) i etički standardi toliko su danas približeni da je ponekad veoma teško razdvojiti šta gdje pripada. Ponekad se to može odrediti samo prema organizaciji ili instituciji koja određeni dokument kreira i usvaja. Ovdje treba naglasiti da je model liberalno - demokratskog razvoja polazište u kreaciji medijskih politika i normi čija je zadaća da osiguraju mir, demokratizaciju i uvažavanje ljudskih prava i sloboda. U tom smislu, pouke koje je svijet stekao nakon fašizma i staljinizma, te nakon brojnih suočavanja s ratnim zločinima i zločinima protiv čovječnosti (posebno iz prakse totalitarnih sistema i režima) u temelju su sada već klasičnih dokumenata kao što su Univerzalna deklaracija UN i Evropska konvencija. Ljudska prava i slobode njima zajamčene nisu sasvim i podjednako uvažene niti u razvijenom niti u nerazvijenom svijetu. Međutim, stvorene su institucije i organizacije međunarodnog karaktera i utjecaja koje permanentno prate stanje njihove primjene i poštivanja i nalažu ili sugeriraju promjene u sferi regulacije, a u cilju njihove primjene i garancije.*

Ključne riječi: *Mediji, standard, medijska politika, zakon, međunarodni dokumenti, Vijeće Evrope.*

1. UVOD

Vijeće Evrope kao najstariju (evropsku) regionalnu organizaciju, koja se popularno može nazvati i 'Velikom Evropom' s obzirom na razloge zbog kojih je osnovana¹, moguće je smatrati utemeljiteljem i zaštitnikom evropskog prava

¹ Vijeće Evrope nastalo je nakon Drugog svjetskog rata u kojem je počinjen genocid (holokaust) i drugi masovni zločini koji su trajna svjedočanstva o gaženju ljudskih prava i sloboda. Stoga se

ljudskih prava. Značaj zaštite ljudskih prava najbolje se uočava u primjerima zločina koji se čine u ratovima, a perspektiva za puniju zaštitu i ostvarenje (posebno u zemljama u razvoju) u načinu stjecanja pretpostavki za ulazak u Evropu.

Naime, svakoj evropskoj zemlji koja utemelji višestranački sistem (parlamentarna demokracija), tržišnu ekonomiju i zakonsku zaštitu ljudskih prava, te izrazi želju, omogućava se prijem. Danas se to cijeni veoma važnim, posebno nakon urušavanja socijalizma - komunizma i raspada Istočnog bloka, kao također regionalno - ideološke organizacije, te otpočinjanja procesa tranzicije u zemljama tzv. Istočnog bloka.

Vijeće Evrope ima velike (najveće) kompetencije u oblasti kulture i informiranja, kao i zaštite slobode izražavanja. Njena tijela i institucije: Parlamentarna skupština, Komitet ministara - Odbor ministara, Komisija (koja je prestala s radom 1998. godine) i Sud za ljudska prava, te specijalni programi podrške društvima u tranziciji predstavljaju veliko ohrabrenje i podršku razvoju demokracije. Iako su se i 'Velika' i 'Mala' Evropa u posljednjoj deceniji veoma približile u svom zajedničkom nastupu prema pitanju razvoja demokracije i tranzicijskih procesa, te zaštite ljudskih prava, kao i na planu izgradnje normativne sfere kojom se garantiraju i štite ljudska prava, valja naglasiti da temelj legislative Vijeća Evrope (ili ujedinjene Evrope) čine:

- Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (1953)²,
- Evropska kulturna konvencija (1954),
- Deklaracija o slobodi izražavanja i informiranja (1982),
- Evropska konvencija o televiziji bez granica (1989),
- Deklaracija o slobodi komuniciranja putem interneta (2003),
- Deklaracija o medijskoj distribuciji informacija u vezi s krivičnim postupcima (2003),
- Deklaracija o slobodi političke debate u medijima (2004),

1948 (Haški kongres) i 1949. godina kada je potpisan ugovor o osnivanju Vijeća Evrope mogu smatrati najvažnijim datumima novije evropske historije koju karakterizira institucionalni oblik zaštite ljudskih prava uključujući i sudske presude državama za slučajeve kršenja. Istina, ta ocjena ne važi za države bivše članice tzv. Istočnog bloka koje su tek nakon pada komunizma ušle u Vijeće Evrope. A kada je Bosna i Hercegovina u pitanju, danas se može s pravom reći da Vijeće Evrope nije potvrdilo svoju ulogu u zaštiti ljudskih prava bez obzira što Bosna i Hercegovina nije bila njegova članica. Slabim angažmanom Evropa je tako postala saučesnik u zločinu nad Bošnjacima i Bosnom i Hercegovinom kao državom.

² Evropska konvencija dopunjavana je povremeno dodacima, može se reći do danas i svi ti dodaci, ustvari, čine MAGNA KARTU ljudskih prava.

- Deklaracija o slobodi izražavanja i informiranja u medijima u kontekstu borbe protiv terorizma (2005),
- Rezolucija (2077) Povećanje saradnje protiv cyberterorizma i drugih internet napada velikih razmjera (2015) i
- Rezolucija (2144) Sprečavanje diskriminacije i mržnje na Internetu (2017).

Ovi dokumenti po svom slovu i duhu sasvim su poznati, ali se moraju spomenuti naprosto stoga što su sva normativna akta koja su nastala kasnije, uključujući i Konvenciju o televiziji bez granica, temeljena na njima. To znači da su temeljna dokumenta kao što su Univerzalna deklaracija iz 1948. i Evropska konvencija iz 1953. godine temelj teorije, ideologije i prakse ostvarivanja i zaštite ljudskih prava.

Utjecaj Vijeća Evrope na procese afirmacije osnovnih ljudskih prava i sloboda je znatan i značajan. Danas bi se moglo reći da je sve do pada Berlinškog zida taj utjecaj ipak bio označen koliko istinskom potrebom za njihovom implementacijom u društvene sisteme toliko i političkom i ideološkom potrebom. Međutim, situacija se mijenja 11. i poslije 11. septembra 2001, nakon čega se, umjesto strategije ljudskih prava, razvija strategija borbe protiv terorizma na globalnom planu. U stvari, naglašavanje fenomena terorizma i potrebe borbe protiv takvih aktivnosti traje veoma dugo, a specifična situacija razvijena je krajem prošlog i na samom početku novog milenija. Ma koliko da je terorizam istovremeno i suzbijan i potican, izgradnja antiterorističke doktrine veoma je važna za budućnost civilizacije. Izvjestan problem moguće je uočiti u stavu Zapada prema 'islamskom terorizmu' kao najsnažnijem, iako bi se objektivnom analizom i istraživanjem moglo utvrditi da islamski terorizam jeste u ekspanziji, ali da se terorizam širi posvuda, a posebno u okviru kampanje i akcija protiv terorizma. Također, nije nebitno to u kakvoj su se situaciji našli novinari i mediji u vremenu naglašenog terorizma kada je rad novinara u krizama i kriznim područjima oduvijek bio nepoželjan upravo zbog gaženja ljudskih prava i sloboda. Stoga se čini da je Deklaracija o slobodi izražavanja i informacija u medijima u kontekstu borbe protiv terorizma³ (2005) karakterističan dokument sasvim aktualnog datuma, što je na neki način i potvrda naše teze o terorizmu kao prijetnji ozbiljnijem gaženju osnovnih ljudskih prava i sloboda, ali i o mogućem terorizmu kao sastavnom dijelu antiterorističke borbe.

³ 'Deklaracija o slobodi izražavanja i informacija u medijima u kontekstu borbe protiv terorizma' usvojena je od Komiteta Ministara 2. marta 2005. godine na 917. sjednici zamjenika ministara.

No, najprije ćemo navesti najvažnije dijelove same deklaracije redosljedom kako su usvojeni i objavljeni. Deklaracija poziva vlasti zemalja članica: '1. da ne uvode nove restrikcije u pogledu slobode izražavanja i informacija u medijima osim kada je to striktno potrebno i proporcionalno u demokratskom društvu, te nakon pažljivog sagledavanja da li su postojeći zakoni ili druge mjere dovoljni, 2. da se uzdrže od usvajanja mjera izjednačavanja medija koji izvještavaju o terorizmu, 3. da novinarima redovno osiguraju pristup ažurnim informacijama, posebno postavljajući glasnogovornike ili organizirajući pres-konferencije, u skladu s državnom legislativom' (numerisanje A.G.).

Međutim, čini se važnim najprije se osvrnuti na sam naziv deklaracije koji glasi *Deklaracija o slobodi izražavanja i informacija u medijima u kontekstu borbe protiv terorizma*. Dakle, riječ je o akcentu na temeljnom ljudskom pravu u slobodi koje ugrožava terorizam. Drugo, riječ je o medijima na čije se ponašanje može utjecati ponajprije od vlasti ili s određene pozicije. O tome govori prvi akcent, odnosno nalog iz deklaracije koji glasi 'poziva vlasti zemalja članica'. Iako je u ovom smislu nedvojbeno da se od vlasti traži osiguranje slobode izražavanja, dakle, odavno zadata obaveza (još Univerzalnom deklaracijom UN i Evropskom konvencijom), ona se ovdje potcrtava jer iskustva govore o ugroženosti ljudskih prava, ali i medija, odnosno o mogućnostima njihove zloupotrebe u kriznom trenutku.

Pogledajmo dalje karakteristične izraze iz prvog stava: restrikcija slobode izražavanja, zakoni i njihova dovoljnost. Zašto ovo napominjemo? Naprosto stoga što i u demokratskom društvu postoje određene restrikcije u pogledu primjene ovih prava i sloboda, a ovim stavom brani se dalje njihovo nametanje osim 'kada je to striktno potrebno i proporcionalno u demokratskom društvu'. Iako je ovaj izraz (restrikcija slobode izražavanja) u datom kontekstu nedovoljno jasan (može se čak pomisliti pri tumačenju da znači koliko slobode toliko ograničenja), nešto više ga pojašnjava kraj stava gdje je iskazan zahtjev da se pažljivo sagleda da li su zakoni i druge mjere dovoljni.

Drugim stavom brani se izjednačavanje medija koji izvještavaju o terorizmu podržavajući ga. Riječ je očigledno o iskustvu koje govori o olahkoj zabrani rada medija stoga što se medij proglašava nepoželjnim, a takvih je primjera prepuna historija.

Treći stav karakterističan je po tome što se vlasti pozivaju na ažurnost informacija i službeno saopćavanje informacija (sada već na sasvim afirmiran način) putem pres-konferencija i glasnogovornika. Ovakav zahtjev ima prizvuk izvjesne sumnje koliko u vlastodršce, toliko i u medije, a posebno u inten-

ciju otklanjanja nagađanja, špekulacija, neistina ili glasina o eventualnom događaju. U tom smislu čini se da je vrlo bitna riječ ažurnost, iako je i to jedan od klasičnih zahtjeva dobrog informiranja. Međutim, zaključni dio ove tačke oslonjen je na državnu legislativu, iako je npr. zakonodavstvo zemalja u tranziciji, pa još uvijek i nekih razvijenih demokratskih zemalja, neprecizno ili manjkavo po ovom pitanju. Također se može navesti i primjer ponašanja nekih vlada u Evropi koje su svijet ostavile bez informacija o tome šta sve radi npr. CIA u Evropi, pod geslom borbe protiv terorizma, o čemu su mediji izvjestili s velikim zakašnjenjem. Poznato je, naime, da je Vijeće Evrope od vlada svojih članica zatražilo izvještaj o tim akcijama, kao i to da je Vijeću ministara Bosne i Hercegovine vraćen izvještaj na dopunu i precizno obavještenje. O ovom zahtjevu mediji u Bosni i Hercegovini izvjestili su, također, s izvjesnim zakašnjenjem.

U četvrtom stavu zahtijeva se nesmetan pristup novinarima mjestu terorističkog čina, upozorava na potrebu i obavezu osiguravanja sigurnosti žrtava ili 'snaga za provedbu zakona' u njihovom radu. U stvari, daje se pravo vlasti da u slučaju potrebe uvede restrikciju u pristupu medija mjestu događaja, ali su to dužni objasniti.

Istina, ovdje je izričito naglašeno da su vlasti posredstvom službenog lica dužne davati informacije javnosti sve dok se ne ukine restrikcija. Međutim, često se u medijima mogu čuti ili vidjeti službene izjave koje kažu da se npr. u cilju istrage ne mogu dati informacije javnosti.

Peti i šesti stav karakteristični su naročito po tome što upozoravaju na ona prava koja vrlo često krše i mediji i novinari u slučajevima hapšenja i suđenja potencijalnih ili osvjedočenih terorista. To su 'pravo na praćenje suđenja', troškovi, izvještavanje 's poštovanjem pretpostavke neovisnosti i prava na privatnost', te poštovanje člana 6 (stav 1) Evropske konvencije o ljudskim pravima, kao i 'pravo medija na izvještavanje o provođenju presuda' itd.

Ovakva napomena iznesena je stoga što je u značajnom broju medija u Bosni i Hercegovini prisutna praksa izricanja ne samo kvalifikacija 'terorist', fundamentalist, kriminalac i sl. već što se u takvim novinarskim (medijskim) izvještajima vrlo često novinar stavlja u ulogu suca-presuditelja, a tek nakon toga dogodi suđenje. U tom smislu indikativan je primjer tzv. alžirske grupe za koju je Helsinški odbor utvrdio da je bila žrtva kršenja ljudskih prava u vremenu kada je ova deklaracija pripremana.

Pa ipak valja priznati da je *Deklaracija o slobodi izražavanja i informacija u medijima u kontekstu borbe protiv terorizma* dvostruko značajna. Prvo, ponašanja

vlasti (vlada) često su određena nacionalnim ili ekonomskim interesima ili, pak, diskriminirajućim odnosom prema određenim grupama što uzrokuje nasilje, pa i terorizam. Ovakvo ponašanje često ostaje, a u povijesti je uglavnom ostajalo nesankcionirano i tajno. Ova deklaracija inicira, odnosno nalaže, razotkrivanje uzroka i posljedica eventualnog nasilja, pa i terorizma kao najokrutnijeg vida nasilja. Drugo, ona upozorava na potrebu poštovanja temeljnih konvencija i zakona, a posebno na reformu političkih sistema koji svojim neliberalnim konceptom ili zabranama uzrokuju nasilje i ostavljaju javnost bez informacija. Stoga je Paul Wilkinson u pravu kada u svojoj knjizi *Terorizam protiv demokracije*⁴ kaže: '... iz povijesti političkog nasilja u većim demokracijama jasno se vidi da je velik dio uspjeha liberalnih i socijaldemokratskih vlasti u izbjegavanju nasilnih sukoba uslijedio zbog ulaska u političke i društveno-ekonomske reforme ...'. Ovu deklaraciju stoga u cjelini možemo razumjeti u svjetlu podnaslova Wilkinsonove knjige koji glasi *Odgovor liberalne države*. A kad je riječ o razvoju liberalne države u Bosni i Hercegovini, mora se konstatirati da takva država ovdje još uvijek nije moguća. U stvari, u Bosni i Hercegovini još uvijek postoji sukob u ratu i na sili ustanovljenih tvorevina sada legaliziranih sistemskim rješenjima zbog čega liberalizacija nije ni moguća. Pretpostavljena liberalna država ovisi o nužnim reformama postojećeg sistema koje, uprkos deklarativnom prihvaćanju vrijednosti demokratsko-liberalnog društva, nisu ostvarene. Istovremeno se može reći i to da tranzicija i demokratska konsolidacija izravno ovise o reformi sistema i njegovom uspostavljanju na temeljima koji karakterizira novi vrednosni pristup. Otud se može reći da je ova deklaracija poticajna koliko za reformu i sistema i vlasti, toliko i za svakodnevna ponašanja i medija i vlasti prema problemu eskalirajućeg terorizma u svijetu i perspektivi Bosne i Hercegovine kao ratom razorene i veoma siromašne zemlje.

Deklaracija o slobodi političke debate u medijima (2004)⁵ predstavlja dokument novijeg datuma. Po svojoj važnosti pripada onoj vrsti regulative bez koje bi izborni proces (a posebno predizborna kampanja) bio podložan i obmanama i manipulacijama. Iako svaka zemlja (ma kakav njen unutarnji porijekal bio) ima zakon ili segment zakona kojim se uređuje oblast prava u izbornom procesu, ova deklaracija slobode, prava i obaveze uređuje shodno temeljnim načelima suvremene demokracije.

⁴ Paul Wilkinson, *Terorizam protiv demokracije, Odgovor liberalne države*, Golden marketing, Zagreb, 2002, str. 96.

⁵ 'Deklaracija o slobodi političke debate u medijima' usvojena je od Savjeta ministara 12. februara 2004. godine na 872. sastanku predstavnika ministara.

U preambuli, koja je opsežnija od samog teksta deklaracije, izložena su polazišta donosioca koja su oslonjena na slobode, prava i dužnosti date u cijelom nizu dokumenata kojima se garantiraju ljudska prava i slobode, posebno 'sloboda izražavanja i informiranja od Evropske konvencije pa do Preporuke kojom se sprečava 'govor mržnje' ⁶ i naglašava da 'sloboda političke debate ne obuhvata slobodu izražavanja rasističkih stavova koji podstiču mržnju, ksenofobiju, antisemitizam i sve oblike netolerancije'.

Čestim ponavljanjem člana 10 Evropske konvencije očigledno je da Vijeće Evrope insistira na obavezi evropskih zemalja da osiguraju realizaciju tog prava. Nesporno je da je politička debata kao sastavnica izbornog procesa u osnovi osigurana ukoliko je osigurana sloboda izražavanja. No, ako u mnijenju vrijedi da se dogodilo samo ono što je prenijela televizija (mediji), onda je jasno zašto ova deklaracija svojom preambulom upozorava koliko na učesnike političke debate u predizbornoj kampanji toliko i na korektan (profesionalan) angažman medija u prenošenju političke debate građanima, odnosno javnosti.

Dalje se može konstatirati da je u politici Vijeća Evrope evidentno konstantno zalaganje i opredjeljenje za afirmaciju vrijednosti demokracije u okviru koje je i razvijen sistem zaštite temeljnih ljudskih prava i sloboda.

S obzirom da parlamentarni sistem demokracije, odnosno demokracija kao takva ovisi o slobodi izbora i pravu na poštene izbore iz pluralne političke strukture, Deklaracija o slobodi političke debate regulira upravo onaj segment demokracije koji je upitan u društvima koja se nisu razvila u ekonomskom smislu ili koja su dugo živjela pod totalitarnom vlašću. Što se Bosne i Hercegovine tiče, ova deklaracija višestruko pomaže da se izborni proces usmjeri ka afirmaciji slobodne volje građanstva koje trpi enormne ratne posljedice i etnonacionalističke političke stranke među kojima su i one (SDS npr. pa i HDZ) koje su temeljene na ideologiji diskriminacije, islamofobiji itd. Mada je u Bosni i Hercegovini na sceni mirovni proces kojim upravlja međunarodna zajednica posredstvom svojih predstavnika, evidentan je pritisak na medije, ali i (u znatnoj mjeri) neprofesionalan rad medija. Povremeno, a izbori u posljednje dvije decenije bili su česti, bilo je moguće zaključiti da mediji, bilo da pretjerano kritiziraju bilo da podupiru određenu stranku i njene kandidate, izazivaju homogenizaciju sukobljenih etno grupacija i njihovih ideologija, što je imalo za posljedicu produbljavanje krize društva. Stoga ova deklaracija educirajući i

⁶ Preporuka br. R (97) 20 o 'govoru mržnje'

građane i medije tom svojom funkcijom podupire tranzicijski proces u Bosni i Hercegovini. No, pogledajmo šta je u deklaraciji posebno istaknuto:

- Sloboda izražavanja i informiranja putem medija,
- Sloboda kritiziranja države ili javnih televizija,
- Javna debata i nadzor javnosti nad političkim ličnostima,
- Nadzor javnosti nad javnim funkcionerima,
- Sloboda satire,
- Ugled političkih ličnosti i javnih funkcionera,
- Privatnost političkih ličnosti i javnih funkcionera i
- Pravna sredstva protiv medijskog kršenja prava.

Ovdje bismo posebno izdvojili tri pitanja: a) sloboda kritiziranja države, b) ugled političkih ličnosti i javnih funkcionera i c) pravna sredstva protiv medijskog kršenja prava.

a) Vrijeme autokracije i totalitarizma učinilo je državu i vlastodršce nedodirivim. O tome je književnost naširoko izložila svoju kritiku, satira posebno. Međutim, psihološki moment karakterističan za odnos pojedinca i vlasti još uvijek upozorava na nemoć pojedinca i snagu (silu) vlasti. Stav da 'država, vlada ili bilo koja druga izvršna, zakonodavna ili sudska institucija može biti predmet kritike u medijima'⁷ upućuje na zaključak o promjeni u političkoj kulturi po kojoj niko, pa ni vlast, nije izvan zakona i javne odgovornosti. Na-glasak da državne vlasti i institucije ne bi trebale imati zaštitu krivičnog zakona⁸ od posebne je važnosti, upravo zbog činjenice apriorne zaštićenosti vlastodržaca kroz historiju i osude njihovih kritičara. Sada zapravo politika i političke ličnosti zadobijaju na važnosti na nov način i u smislu liderstva i moralno - liberalnog autoriteta po osnovi poštivanja 'pravila ponašanja'. Samo saznanje o tome na koji način kritičar snosi odgovornost za svoju kritiku, doprinosi, dakle, afirmaciji i kritike i države kao javne sfere.

b) Politička teorija sve više afirmira pitanje političkog liderstva. Stoga nije slučajno da deklaracija naglašava da političke ličnosti ne trebaju imati više prava nego drugi pojedinci - građani. Zato se i kaže: 'Političke ličnosti ne bi trebalo da uživaju veću zaštitu ugleda i drugih prava nego drugi pojedinci i stoga nacionalno pravo ne bi trebalo da predviđa izricanje strožijih sankcija medijima kada kritikuju političke ličnosti'.⁹ Ova (norma) uputa je dragocjena,

⁷ 'Deklaracija o slobodi političke debate u medijima', Vijeće Evrope, cit., stav II.

⁸ Isto.

⁹ Isto, stav VI.

posebno zbog slobodnog odnosa medija prema ocjeni javnog rada političke ličnosti. Lociranje političkih ličnosti u sferu jednakih prava cjelokupnog građanstva također je norma demokracije. Stoga ovaj stav, pored zahtjeva, ima i edukacijski značaj, jer upozorava na jednakost političara i građanina čega nije bilo u prošlosti.

c) Posljednji stav deklaracije 'pravna sredstva protiv medijskog kršenja prava' na tragu je principa jednakosti političara i medija. U njemu se kaže: 'Političke ličnosti i javni funkcioneri trebalo bi da imaju pravo na pristup samo onim pravnim sredstvima na koja imaju i privatna lica u slučaju kršenja njihovih prava ...'¹⁰

Ova deklaracija čije je značenje mnogo šire od akcenata koje smo izdvojili pokazuje, ustvari, koliko je Vijeće Evrope opredijeljeno da utječe na izmjenu kako zakonodavstva zemalja članica tako i na izgradnju političke kulture demokracije u kojoj se događa slobodna debata i istovremeno slobodno prezentiranje debate javnosti ne predviđajući mogućnost ugrožavanja te slobode zakonskim (strogim) normama za eventualne prekršioce. Ona je deklaracija o slobodi i medija i političara protagonista političke debate.

Za Bosnu i Hercegovinu ova deklaracija već je imala posebnog utjecaja jer je pitanje klevete u zakonu konačno uređeno tako da se ne može izreći zatvorska kazna.

Međutim, u Bosni i Hercegovini još uvijek nisu zaživjeli na adekvatan način ni mediji ni politički akteri - kreatori debata, niti je mirovni proces blizu zaključivanja. Stoga se demokratsko – liberalni kulturno - politički ambijent razvija sporo i u oskudici kako ideja tako i ekonomskih agensa razvoja. No, budući da je ova zemlja članica Vijeća Evrope, njene norme vrše utjecaj na ponašanja i izgradnju nacionalnih zakona, istina sporo, ali bez takvog utjecaja ne bi bilo niti pomaka u razvoju demokratske države.

Razvoj elektronskih medija uvećao je mogućnosti komuniciranja. Nove tehnologije osigurale su veoma jeftinu i vrlo uspješnu komunikaciju putem interneta. Kompjuter je još jednom potvrdio ispravnost McLuhanove teze o svijetu kao globalnom selu. Međutim, postavilo se pitanje kako osigurati slobodu komuniciranja i na koji način zaštititi tu slobodu kao ljudsko pravo. U tu svrhu Komitet ministara Vijeća Evrope 2003. godine donio je Deklaraciju o slobodi

¹⁰ Isto, stav VIII.

di komuniciranja putem interneta.¹¹ Ovom deklaracijom Vijeća Evrope uspostavljen je zahtjev članicama da dopune ili donesu svoje zakonodavstvo iz tog područja i omoguće slobodu komuniciranja. U tom smislu izdvojili smo princip broj 5 koji se odnosi na 'slobodu pružanja usluga putem interneta' u okviru kojeg se kaže: 'Pružanje usluga putem interneta ne treba biti predmetom shema posebnog ovlaštenja samo na osnovu sredstava transmisije koja se koriste.

Zemlje članice trebaju tražiti mjere za promociju pluralističke ponude usluga putem interneta koje će zadovoljiti različite potrebe korisnika i socijalnih grupa. Davaocima usluga treba dopustiti da rade u regulatornim okvirima koji će garantirati nediskriminatoran pristup nacionalnim i međunarodnim telekomunikacionim mrežama'.

Iz teksta ovog zahtjeva izdvajaju se akcenti kojima se nalaže osiguravanje većeg stupnja slobode komuniciranja. Ti akcenti su sljedeći:

- a) relativiziranje posebnog ovlašćenja po osnovu sredstava transmisije,
- b) zahtjev za promocijom pluralističke ponude usluge,
- c) pružanje mogućnosti za uslugu korisnicima iz različitih socijalnih grupa i
- d) nediskriminatorni pristup nacionalnim i međunarodnim telekomunikacionim mrežama.

a) Ovaj je akcenat bitan ponajprije stoga što je tehnološka osnova u zemljama članicama nejednako razvijena i što je, posebno u nerazvijenim zemljama, transmisija vezana za državni monopol (ili grupni), a državna administracija podržava takav odnos, čime se remeti sloboda pristupa usljed izostanka ovlašćenja.

b) Budući da je zahtjev za promocijom pluralističke ponude vezan za prethodni zahtjev, on je logičan slijed, odnosno logičan nastavak prethodnog zahtjeva. Dakle, korisnicima interneta treba osigurati šire, različite mogućnosti ponude i zbora.

c) Različiti korisnici (pripadnici različitih socijalnih slojeva - grupa) imaju različite potrebe, ali i pretpostavke za korišćenje ove moderne tehnologije. No, s obzirom da je internet sastavnica nove pismenosti i novog kulturnog

¹¹ 'Deklaracija o slobodi komunikacije putem interneta' usvojena je od Komiteta Ministara 28. maja 2003. godine na 840. sjednici zamjenika ministara.

trenda, veoma je važno osigurati tu vrstu komunikacije za sve slojeve u društvu.

d) Uklanjanje stoljećima građene diskriminacije po različitim osnovama, pa i po osnovu pristupa novim tehnologijama, uzrokovano je različitim motivima. Najčešći motiv jeste dobit po osnovu monopola, a telekomunikacione mreže dobar su primjer za takav odnos. Stoga je borba protiv diskriminacije u pristupu internetu od naročite važnosti, posebno za zemlje kakva je Bosna i Hercegovina. Jer je proces tranzicije i razvoja Bosne i Hercegovine veoma spor i opterećen namjernim kršenjem ljudskih prava i sloboda.

Deklaracija o slobodi komunikacije putem interneta predstavlja onu vrstu angažmana Vijeća Evrope kojom se ukazuje na odlučnost u ostvarenju duha i slova Deklaracije o slobodi izražavanja i informiranja i potvrđuje napor za osiguranje primjene modela demokracije kao modela daljeg razvoja. Riječ je naprosto o izgradnji nove političke kulture čiji je sastavni dio ljudska sloboda i jednakost.

2. REZOLUCIJA POVEĆANJE SARADNJE PROTIV CYBERTERORIZMA I DRUGIH INTERNET NAPADA VELIKIH RAZMJERA (2015)¹²

Informatička era i tehnologije koje je čine posebnom i moćnom, nažalost, dijele sudbinu ukupne historije primjene znanosti u svrhu poboljšanja kako ljudskog rada tako i života uopće. To znači da se taj proces primjene i korištenja ne događa (odvija) samo u svrhu dobra, već naprotiv. Znanost se u povijesti dala i dobru i zlu. Stoga danas naš 'divni' svijet (globalno društvo i društva pojedinačno) imaju sreću što imaju internet, odnosno računalo pa i internet, ali i ozbiljnu nevolju, jer internet je alat i medij, odnosno sredstvo zloupotrebe.

Cyberterorizam i kriminal ozbiljno prijete čovječanstvu da ugroze njegov mir i pored toga što ga inače karakteriziraju nemiri, konflikti manjih i većih razmjera, siromaštvo, bolesti i posljedice upotrebe nauke u funkciji i kapitala i rata. Upravo stoga Parlamentarna skupština naglašava potrebu da se polazeći od Konvencije o uzajamnoj pomoći u kaznenim stvarima između država članica EU razvije međusobna saradnja posebno razvojem međunarodnih pravnih i praktičnih aspekata uključujući principe na kojima počiva

¹² Rezolucija (2077) Povećanje saradnje protiv cyberterorizma i drugih internet napada velikih razmjera, Parlamentarna skupština VE, 26.6.2015.

građevina Evropska unija i Vijeće Evrope. Među najvažnije spadaju: uzajamna pomoć, definisanje minimalnog nivoa kriminalizacije cyber napada velikih razmjera kao i minimalne kazne za takve napade i dr. S obzirom da su određene usluge i infrastruktura od ključnog značaja za nacionalnu sigurnost, javnu sigurnost ili ekonomsku dobrobit države 'Skupština preporučuje da države članice izrade planove za slučaj opasnosti od cyber napada na ključne usluge i u infrastrukturu, instaliraju tehničke mjere sigurnosti za zaštitu ključnih usluga i infrastrukture na prostoru države, sklope bilateralne sporazume u slučaju opasnosti sa susjednim državama, prihvate da su države međunarodno odgovorne da sprečavanje cyber napada od strane osoba pod njihovom jurisdikcijom, progone proizvođače i distribuciju zlonamjernog softvera koji mogu biti u funkciji napada velikih razmjera, te da oni koji pružaju ključne usluge ili infrastrukturu budu u obavezi da prijave cyber napad i dr.'

Zapravo, cjelovitiji osvrt na sadržaj ovog dokumenta ne čini se ovdje nužnim iako bi to značilo sveobuhvatnije i snažnije prezentiranje i mjera i opasnosti koje sa sobom nosi cyber terorizam i slične akcije velikih razmjera. To je zapravo nova pošast modernog doba.

3. REZOLUCIJA (2144) SPREČAVANJE DISKRIMINACIJE I MRŽNJE NA INTERNETU (2017)¹³

Tradicionalni mediji - printani i elektronski danas ne posjeduju moć koju su imali tokom 20. stoljeća pa nisu više niti jedini, niti najmoćniji mediji kojima se propagira, zagovara ili projektuje, pored ostalog i mržnja i posebno 'govor mržnje'. Novi mediji, naime, posebno internet predstavljaju u teoriji novu temu, a u praksi nove mogućnosti i izazove, odnosno u stvarnosti prostor za diskriminaciju, razne oblike kriminala i anonimno plasiranje ideja ili projekata u koje se mogu svrstati diskriminacija po bilo kojem osnovu, nepravda, mržnja i za komunikacijsku znanost toliko štetna pojava koja se označava kao 'govor mržnje' a koja ima svoje duboke korijene u povijesti. Budući da je internet, kako se u ovoj rezoluciji ističe, 'izuzetan alat i resurs koji je dobio revoluciju u mnogim aspektima našeg života i otvorio nove moćne kanale izražavanja', a s obzirom da je sloboda izražavanja jedan od najvažnijih temelja demokratskog društva te ju je od ključne važnosti očuvati 'internet ne treba postati prostor u kome će cenzura prigušiti različite glasove' ili gdje će pojedinci širiti 'govor mržnje'. Riječ je najčešće o odnosu prema djeci druge ili

¹³ Resolution 2144 ending cyberdiscrimination and online hate, Parliamentary assembly, 25.1. 2017.

treće generacije migranata, ljudima druge boje kože (rasi), pripadnicima drugačije seksualne orijentacije, pojedincima koji imaju drugačije mišljenje i dr. Računalni sistem jeste proizveo neslućene mogućnosti i izazove, ali nakon negativnih iskustava otvorio je i pitanje kako urediti ovu oblast.

Na nivou država tu svoj efikasan doprinos može (i mora) dati nacionalno zakonodavstvo, kaže se u ovom dokumentu, posebno protiv 'nekih oblika mržnje', ali ne uvođenjem cenzure, represije i sl. već stavovima *Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda* i poukama iz sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava. Dakle, idući ovom linijom odnosa nacionalno zakonodavstvo će 'omogućiti 'procesuiranje' govora mržnje' potpuno poštujući slobodu izražavanja, a posebno slobodu kritiziranja javne vlasti. Dakle, procesuiranje 'online poticanja na nasilje' protiv pojedinaca ili grupe, maltretiranje, uznemiravanje i sl. treba biti procesuirano prema nacionalnom zakonodavstvu. Međutim, poseban akcent i rekli bismo značaj ove rezolucije jeste ukazivanje na potrebu edukacije kako bi se poticala svijest, posebno kod djece i mladih generacija o negativnom učinku govora mržnje, diskriminaciji i dr. i potrebi njihova odbacivanja. U tom smislu valja intonirati nastavne planove i programe, usmjeravati ka tome i civilni sektor i dr. za tzv. odgovorno korištenje interneta što podrazumijeva i izgradnju saveza i oblika saradnje svih onih koji su za dijalog i protiv 'govora mržnje' na Internetu. Edukacija i poticanje svijesti za jednakost u budućnosti trebaju imati najvažniju funkciju, a tek onda zakonodavstvo koje treba rješavati ekstremne slučajeve. Ovakav stav dat u rezoluciji treba u budućnosti i za budućnost da spriječi svaku zloupotrebu zakona u svrhu diskriminacije ili osporavanja slobode izražavanja.

4. MEDIJI

Aktivnosti Vijeća Evrope odnose se na vrlo širok krug različitih pitanja među kojima se nalaze i pitanja vezana uz medije. Nivo aktivnosti Vijeća Evrope u vezi s medijima je značajno povećan nakon 1987. godine kada su 'mediji i komunikacija postali posebno područje aktivnosti'. Rad Sektora za medije Vijeća Evrope je prvenstveno usmjeren 'jačanju slobode izražavanja i informiranja, te slobodnom protoku informacija i ideja preko granica'. U tom smislu moguće je izdvojiti nekoliko pitanja kojima Vijeće Evrope poklanja naročitu pažnju: prekogranična televizija, pravo pristupa informacijama, javno emitiranje, novinarske slobode i dr.

Valja primijetiti da je Vijeće Evrope postupno diferenciralo svoju ulogu u afirmaciji mas - medija i njihove uređenosti, kako na razini evropske asocija-

cije tako i na nacionalnom planu. Nakon 1993. godine i CDMM i Komitet ministara posebnu pažnju poklonili su razvoju pravila funkcioniranja prekogranične televizije, te uređenju prava i obaveza zemalja članica na tom planu shodno Evropskoj konvenciji o međugraničnom prenosu televizijskih programa (1993) (te i Direktivi Evropske unije o televiziji bez granica).

Svoju politiku i strategiju razvoja i uređivanja oblasti medija Vijeće Evrope kreira i putem konferencija na nivou ministara (ministarske konferencije, Konferencije komiteta ministara). Od 1986. godine, kada je održana prva ministarska konferencija¹⁴, do danas održano je devet ministarskih konferencija na kojima je usvojeno više od 200 različitih dokumenata, uglavnom deklaracija, te preporuka i prijedloga.¹⁵ Po značaju, njegove su deklaracije odmah iza dokumenata koje donosi Parlamentarna skupština, iako se u praksi tretiraju dijelom ukupne politike Vijeća Evrope kao asocijacije evropskih zemalja. Budući da je veoma veliki broj dokumenata koje je Komitet ministara usvojio i po kojima se ravnala medijska politika i nacionalno zakonodavstvo članica Vijeća Evrope, teško bi ih bilo sve analizirati. Međutim, uočljiv je kontinuitet angažmana Vijeća Evrope na planu ostvarivanja duha i slova Evropske konvencije, posebno njenog segmenta kojim su uređene sloboda izražavanja i informiranja.

Važno obilježje svih ovih dokumenata jeste pojačavanje zahtjeva za zaštitu slobode medija i novinara, kao i potenciranje modernizacije rada i harmonizacije nacionalnih normi, te njihovo univerzalno važenje među članicama.

Pa ipak u svrhu elaboracije najaktualnijih pitanja kojima se bavio Komitet ministara, a to znači najaktualnijih pitanja iz oblasti medijske politike, posebno ćemo se osvrnuti na konferenciju održanu u Kijevu¹⁶ (dokumente koji su na toj konferenciji usvojeni i predloženi članicama na dalji postupak). U stvari, ova je konferencija posvećena masovnim medijima s posebnim osvrtom na 'ulogu novinara u vrijeme kriza¹⁷ - oružanim sukobima, poslije terorističkih napada ili

¹⁴ Ova konferencija bila je posvećena uspostavi koherentne politike u oblasti medija.

¹⁵ Komitet ministara svoje dokumente dostavlja vladama zemalja članica kao svoje prijedloge na dalje usvajanje i implementaciju.

¹⁶ Konferencija u Kijevu održana je o temi 'Nove granice evropskih medija i komunikaciona politika', marta 2005. godine, pozdravni govor Mod de Ber - Bikišio, zamjenice generalnog sekretara Vijeća Evrope, www.coe.int.

¹⁷ 'Ne smijemo nikako zaboraviti našu dužnost da osiguramo da se sloboda izražavanja i informiranja i dalje potpuno poštuje. Moramo odoljeti pritisku različitih sila koje teže da podriju vrijednosti na kojima su zasnovana naša demokratska društva, da obuzdaju naše slobode radi,

prirodnih katastrofa'. Nadalje, na konferenciji su raspravljana i pitanja o tome kako 'zaštititi pluralizam medija i kulturnu različitost'¹⁸ u vrijeme globalizacije', odnosno kako štititi ljudska prava u suvremenom, informatičkom društvu.

Na ovoj konferenciji donesena je Politička deklaracija u čijem sastavu su tri rezolucije:

- a) Rezolucija br. 1,
- b) Rezolucija br. 2,
- c) Rezolucija br. 3, te
- d) Plan aktivnosti.

Centralna poruka ove Političke deklaracije gotovo je identična sadržaju navedenog pozdravnog govora Mod de Ber - Bikišio, s tim što je naglašena odlučnost u zaštiti 'fundamentalnih evropskih vrijednosti, posebno ljudskih prava, demokracije, slobode izražavanja i informiranja', te važnost uloge u oblasti medija koju vrši Vijeće Evrope kao jedina pan - evropska organizacija, kao i nezavisnost i sloboda medija bez utjecaja i miješanja u njihov rad političkih moćnika (preambula).

Rezolucija broj 1 odnosi se na slobodu izražavanja i informiranja u kriznim vremenima. Zapravo, radi se o reguliranju slobode novinara i garanciji njihove sigurnosti u kriznim žarištima, o sprečavanju miješanja u njihov rad, a ukoliko se to dogodi, mora biti izuzetak.

naprimjer, veće sigurnosti. Mi moramo zadati protivudarac svakom napadu na slobodu medija. (...) Mediji mogu zaista igrati važnu ulogu u rješavanju kriznih situacija. Politički moćnici sve više koriste medije kao dio pregovora s teroristima, a u nekim slučajevima izvještavanje medija je pomoglo da se ispolji međunarodna solidarnost bez presedana, doprinoseći pozitivnom ishodu terorističkih drama. Sljedeće nedjelje o ovom pitanju će se razgovarati na sastanku o terorizmu i medijima, koji organizuje Parlamentarna skupština Vijeća Evrope u Parizu, koji će također razmatrati pitanja kao što su medijske strategije koje koriste teroristi i uređivački izbori i odgovornost medija' (Pozdravni govor Mod de Ber-Bikišio, zamjenice generalnog sekretara Vijeća Evrope, www.coe.int).

¹⁸ 'Uticaj globalizacije na medije je još jedan izazov za razmatranje. Kako održati različite lokalne medije u prisustvu rastuće konkurencije globalnih medijskih kompanija? Mali lokalni mediji, mnogi kao mala poduzeća i porodični poslovi, doprinose bogatoj kulturnoj različitosti koja čini naš kontinent tako jedinstvenim, a što trebamo sačuvati. (...) Najzad, posvetit ćete pažnju regulaciji medija u informatičkom društvu. Sa stanovišta Vijeća Evrope, nezavisni radiodifuzni javni servis ima specijalnu misiju u osiguranju pristupa informacijama i kulturi za sve građane, a princip javnog servisa treba održavati i razvijati u digitalnom okruženju preko niza digitalnih usluga javnog informiranja' (Pozdravni govor Mod de Ber-Bikišio, zamjenice generalnog sekretara Vijeća Evrope, www.coe.int).

Ovom rezolucijom dalje se naglašava da 'novinari trebaju biti u stanju da, bez prepreka i bez prijetnji njihovoj sigurnosti, slobodno i nezavisno izvještavaju o kriznim situacijama, bez ikakve mogućnosti da to pravo bude ograničeno van onih granica koje su utvrđene odgovarajućim međunarodnim instrumentima' (stav 9).

Ova rezolucija donesena je u vrijeme kraja ratne krize u Bosni i Hercegovini. Teško je reći da je inspirirana upravo tom krizom, ali treba napomenuti da je to vrijeme u kojem se može naći mnoštvo primjera pritiska na novinare, utjecaja na rad medija, primjera gaženja vrijednosti i standarda evropske demokracije, ali i svojevrsna šutnja Evrope o žrtvama rata i uopće ratnim strahotama. Na kraju krajeva, to je vrijeme u kojem se moglo vidjeti kakav se plan sprema za Srebrenicu i čuti glas novinara koji su kasnije stradali, a odašiljali su u Evropu i svijet vapaje kao istinite informacije o patnjama i stradanjima ljudi.

Rezolucijom broj 2 dalje se potiče poštivanje i razvoj kulturne različitosti i medijskog pluralizma i posebno apostrofira 'kulturna različitost i medijski pluralizam u vrijeme globalizacije'. Medijski pluralizam i uređivačka nezavisnost dalje se naglašavaju kao pitanje ostvarivanja slobode izražavanja.

Rezolucijom broj 3 obuhvaćena su pitanja koja se tiču ljudskih prava i regulacije medija i 'novih komunikacionih servisa u informatičkom društvu'. Riječ je, dakle, o rezoluciji kojom se insistira da se zaštite autorska prava i spriječe zloupotrebe, te osigura zabrana širenja sadržaja zabranjenih Konvencijom o kriminalu.¹⁹

Uz istaknute momente rezolucije iz Kijeva treba spomenuti i najvažnije akcente iz 'plana aktivnosti'. Naime, učesnici ove konferencije inaugurirali su forme praćenja primjene stavova iz rezolucije i dali pojašnjenje određenih stavova. Riječ je o angažmanu eksperata i profesionalaca u ovom području čiji nalazi trebaju odgovoriti na pitanje o poštivanju i provođenju naloga iz rezolucije. U tom smislu veoma je karakteristično opredjeljenje za osnivanje 'pan-evropskog foruma za razmjenu informacija' i provođenje rezolucija u Evropi, te praćenje medija u tranzicijskim zemljama kako bi se osigurao medijski pluralizam. U tom smislu se kaže: 'Nastaviti s praćenjem razvoja medijskih kon-

¹⁹ 'Ministri država učesnica Sedme evropske ministarske konferencije o politici masovnih medija' (...). 'Obavezuju se da će povećati svoje napore u borbi protiv upotrebe novih komunikacionih servisa za širenje sadržaja zabranjenih Konvencijom o kriminalu u elektronskim medijima i njenom dodatnom protokolu koji se odnosi na kriminalizaciju postupaka rasizma i ksenofobične prirode koji se vrše preko kompjuterskih sistema' (stav 18), ('Politička deklaracija', Kijev, 2005, www.coe.int).

centracija u Evropi, posebno na nivou tranzicije, kao političkog prioriteta ove organizacije, uz razmatranje da se, gdje odgovara, sugerira neka zakonska ili druga inicijativa koju ona može smatrati potrebnom da bi se sačuvao medijski pluralizam' (stav 9). Uz to primjetna je i činjenica brige o pravima manjina²⁰ uz naglašavanje njihove slobode izražavanja i informiranja kao sastavnog dijela pluralizma kultura i zaštite bogatstva različitosti.

Na kraju, čini se nužnim podvući važnost dokumenata iz Kijeva, ne samo stoga što su ti dokumenti još jednom potvrdili privrženost Vijeća Evrope Konvenciji o ljudskim pravima već i stoga što je ova konferencija obavezala članice Vijeća Evrope da u svojoj praksi i zakonodavstvu osiguraju primjenu vrijednosti evropske demokracije i inaugurirala oblike praćenja i kontrole datih prijedloga i obaveza u vezi s promjenama u radu medija u tranzicijskim zemljama. Nalazi iz te deklaracije obavezali su i vlasti u Bosni i Hercegovini pa se može reći da su oni danas nedovoljno uvaženi, iako je Bosna i Hercegovina članica Vijeća Evrope.

U Beogradu je od 7. do 8. decembra 2013. godine donesena Politička deklaracija o slobodi izražavanja i demokraciji u digitalnom dobu - mogućnosti, prava i odgovornosti.

Pored ove deklaracije donesene su i tri rezolucije.

- a) Internet,
- b) Uloga medija u digitalno doba i
- c) Sigurnost novinara.²¹

Pitanja koja su se našla u središtu pažnje ove deklaracije i rezolucija a koja se inače vrlo užurbano raspravljaju u teoriji, a u praksi pokušavaju urediti od strane međunarodnih institucija I organizacija nisu nova, ali su reativno novi mediji koji daju posebne mogućnosti kada su u pitanju i sloboda i zloupotreba slobode izražavanja.

²⁰ 'Promovira usvajanje mjera od strane država članica radi obezbjeđenja, na pan-evropskom nivou, jedinstvenog nivoa zaštite manjina od štetnog sadržaja u tradicionalnim i novim elektronskim medijima, uz obezbjeđenje slobode izražavanja i slobodnog protoka informacija' (stav 23), ('Politička deklaracija', Kijev, 2005, www.coe.int).

²¹ Vidjeti: POLITICAL DECLARATION and RESOLUTIONS 1 Political Declaration Freedom of Expression and Democracy in the Digital Age Opportunities, rights, responsibilities The Ministers of States participating in the Council of Europe Conference of Ministers responsible for media and information society, held in Belgrade, Serbia, on 7 and 8 November 2013, www.coe.int

U deklaraciji je istaknuto mnoštvo aktualnih pitanja vezanih za slobodu izražavanja, slobodu medija, demokraciju, medijske politike, internet, govor mržnje i dr. Iz ovih po broju aktualiziranih pitanja koja su kao tekovina proistekla iz sveobuhvatnog spektra normi o zaštiti ljudskih prava i sloboda, posebno *Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda* izdvojili smo i prezentirali ona za koja se čini da su od posebne važnosti:

- Sloboda izražavanja i sloboda medija koje se još uvijek ugrožavaju u različitim dijelovima Evrope deklaracija nalaže ‘daljne promicanje slobode izražavanja i slobode medija u Evropi’ zbog čega se traži dodatni argument i napor država članica.
- Produktivna – djelotvorna - učinkovita samoregulacija umjesto regulacije i državne kontrole.
- Sloboda pristupa internetu i sloboda pristupa informacijama ‘bez ne-potrebnog ograničavanja’ što je vezano za pravo po članu 10 *Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda*.
- ‘Sve rašireniji ‘govor mržnje’ i netolerantni diskurs poziva na zajedničko djelovanje na nacionalnoj i internacionalnoj razini’. (Ovdje se zapravo zahtijeva medijski profesionalizam i poticanje etičkog novinarstva.)
- Zaštita ljudi od rizika na internetu ‘posebno borbom protiv računalnog kriminala, seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djece, rodne diskriminacije, poticanja na nasilje, mržnju i svaki oblik govora mržnje’.
- ‘Sloboda izražavanja se ne može podržati bez postojanja pluralističkih, nezavisnih medija i bez ostvarivanja novinarskih sloboda kao instrumenta za formiranje mišljenja, ideja i donošenja odluka. Novinari služe društvu i demokratiji; imaju ulogu pružanja informacija od javnog interesa te im je stoga potrebna zaštita. Pored toga, sloboda izražavanja je ključna za ostvarivanje drugih ljudskih prava’.
- Na konferenciji u Beogradu posebno je istaknuta potreba unapređenja slobode rada novinara i medija zbog čega je naglašeno da Komitet ministara kao i druge institucije Vijeća Evrope uključujući i Komesara za ljudska prava i posebno Parlamentarnu skupštinu rade u ‘svrhu izrade smjernica za zaštitu novinara, sigurnosti novinara i sl.’

No, od ovih 7 izdvojenih i vrlo jasno datih sloboda ovdje bi valjalo posebno potcrtati prve četiri navedene: slobodu izražavanja i slobodu medija,

slobodu pristupa informacijama i slobodu pristupa internetu i sprečavanje 'govora mržnje'. Ovo izdvajanje određenih pitanja nije rezultat redukcionističkog odnosa, već snage poruke koja se sagledava pri proučavanju ove deklaracije koja ima za cilj da pokrene na najsnažniji način zaštitu ljudskih prava i sloboda iz *Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda*, ali i predstavlja pokušaj afirmacije prava i sloboda kao pojedinca i građanina, a ne kao člana nacije, etničke grupe ili protagoniste ideologije što nije rijetkost i nepoznanica na prostoru bivše Jugoslavije.

Iz ovog selektivnog i nepotpunog registra tema koje su potaknute na konferenciji i rezolucija u kojima se o tome šire izvještava kako bi se obavezale državne institucije da osiguraju njihovo provođenje i tako unaprijede slobodu rada novinara, slobodu izražavanja, osiguraju efikasno sprečavanje kriminala raznih oblika, osiguraju poštivanje ljudskih prava, slobodu korištenja interneta i demokratsku političku kulturu i demokraciju kao takvu ipak se iščitava koje su to najaktualnije teme koje se tiču medija danas u Evropi i svijetu. Iako se rezolucijama naširoko obrazlažu otvorena pitanja kao što je govor mržnje ili ugroženost slobode novinara, pa i života samih novinara, iz materijala ove konferencije je vidljivo da se pitanja uklanjanja represije, ograničenja, zabrane posebno u Bosni i Hercegovini odvijaju sporo uz protivljenje nekih od svjetskih sila, ovisno o tome čiji se interes dovodi u pitanje. Može se reći da je zapravo to najvažniji problem sporog napretka Bosne i Hercegovine ka razvijenoj demokraciji i prihvaćanja u članstvo Evropske unije.

5. ZAKLJUČAK

Uporedo sa strategijama za izgradnju medijskih politika, te strategija za demokratski razvoj u nerazvijenim regijama ili zemljama u razvoju, najrazvijenije zemlje unapređuju svoje standarde preuzimajući obavezu širenja i uvažavanja tih standarda kako na razini nacionalnog zakonodavstva tako i na razini samoregulacije.

Ljudska prava i slobode njima zajamčene nisu sasvim i podjednako uvažene niti u razvijenom niti u nerazvijenom svijetu. Međutim, stvorene su institucije i organizacije međunarodnog karaktera i utjecaja koje permanentno prate stanje njihove primjene i poštivanja i nalažu ili sugeriraju promjene u sferi regulacije, a u cilju njihove primjene i garancije.

REFERENCES (Literatura)

- Alaburić, V. (2002), *Sloboda izražavanja u praksi Europskog suda za ljudska prava*, Zagreb.
- Peruško - Čulek, Z. (1998), *Demokracija i mediji*, Zagreb.
- Wilkinson, P. (2002), *Terorizam protiv demokracije, Odgovor liberalne države*, Zagreb. www.coe.int
- Deklaracija Komiteta ministara o zaštiti dostojanstva, sigurnosti i privatnosti djece na internetu (2008)
- Deklaracija o medijskoj distribuciji informacija u vezi sa krivičnim postupcima (2003)
- Deklaracija o slobodi izražavanja i informiranja u medijima u kontekstu borbe protiv terorizma (2005)
- Deklaracija o slobodi izražavanja i informisanja , Vijeće Europe, (1982)
- Deklaracija o slobodi komuniciranja putem interneta (2003)
- Deklaracija o slobodi političke debate u medijima (2004)
- Evropska konvencija o televiziji bez granica (1989)
- Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (1950)
- Political declaration and resolutions (1st Council of Europe Conference of Ministers responsible for Media and New Communication Services, A new notion of media?, 28 and 29 May 2009, Reykjavik, Iceland)
- POLITICAL DECLARATION and RESOLUTIONS 1 Political Declaration Freedom of Expression and Democracy in the Digital Age Opportunities, rights, responsibilities The Ministers of States participating in the Council of Europe Conference of Ministers responsible for media and information society, held in Belgrade, Serbia, on 7 and 8 November 2013.
- Preporuka Komiteta ministara državama članicama o medijskom pluralizmu i različitosti medijskog sadržaja (2007)
- Preporuka Vijeća Europe o slobodi medija (1897), 2010.
- Resolution 2144 Ending cyberdiscrimination and online hate, VE, 2017.
- Rezolucija Povećanje saradnje protiv cyberterorizma i drugih internet napada velikih razmjera, 2015.